श्रीः

श्रीमते निगमान्तमहादेशिकाय नमः

श्रीमान् वेङ्कटनाथार्यः कवितार्किककेसरी।
वेदान्ताचार्यवर्यो मे सन्निधत्तां सदा हृदि॥

कवितार्किकसिंह सर्वतन्त्रस्वतन्त्र
श्रीमद्वेदान्तदेशिक विरचितं महाकाव्यं

॥ यादवाभ्युदयः ॥

॥ प्रथमः सर्गः ॥

This document has been prepared by*

Sunder Kidambi

with the blessings of

श्री रङ्गरामानुज महादेशिकन्

His Holiness *śrīmad āṇḍavan* of *śrīraṅgam*

*This was typeset using LaTeX and the **skt** font.

श्रीः

श्रीमते रामानुजाय नमः

श्रीमते निगमान्तमहादेशिकाय नमः

॥ यादवाभ्युदयः ॥

॥ प्रथमः सर्गः ॥

वन्दे बृन्दावनचरं वल्लवीजनवल्लभम्।
जयन्तीसम्भवं धाम वैजयन्तीविभूषणम्॥ १.१ ॥

यदेकैकगुणप्रान्ते श्रान्ता निगमवन्दिनः।
यथावद्वर्णने तस्य किमुतान्ये मितम्पचाः॥ १.२ ॥

शक्त्या शौरिकथास्वादः स्थाने मन्दधियामपि।
अमृतं यदि लभ्येत किं न गृह्येत मानवैः॥ १.३ ॥

वसुधाश्रोत्रजे तस्मिन् व्यासे च हृदयस्थिते।
अन्येऽपि कवयः कामं बभूवुरनपत्रपाः॥ १.४ ॥

स कविः कथ्यते स्रष्टा रमते यत्र भारती।
रसभावगुणीभूतैरलङ्कारैर्गुणोदयैः॥ १.५ ॥

तदात्वे नूतनं सर्वमायत्यां च पुरातनम्।
न दोषायैतदुभयं न गुणाय च कल्पते॥ १.६ ॥

प्रवृत्तामनघे मार्गे प्रमाद्यन्तीमपि क्वचित्।
न वाचमवमन्यन्ते नर्तकीमिव भावुकाः॥ १.७ ॥

विहाय तदहं व्रीडां व्यासवेदार्णवामृतम्।
वक्ष्ये विबुधजीवातुं वसुदेवसुतोदयम्॥ १.८ ॥

क्रीडातूलिकया स्वस्मिन् कृपारूषितया स्वयम्।
एको विश्वमिदं चित्रं विभुः श्रीमानजीजनत्॥ १.९ ॥

www.prapatti.com

जगदाह्लादनो जज्ञे मनसस्तस्य चन्द्रमाः।
परिपालयितव्येषु प्रसाद इव मूर्तिमान्॥ १.१० ॥

यदपत्यसमुद्भूतः पुण्यकीर्तिः पुरूरवाः।
सतामाहितवह्नीनां विहारस्थेयतां ययौ॥ १.११ ॥

समवर्धत तद्वंशः उपर्युपरि पर्वभिः।
यशोमुक्ताफलैर्यस्य दिशो दश विभूषिताः॥ १.१२ ॥

बभूव नहुषस्तस्मिन् ऐरावत इवाम्बुधौ।
यमिन्द्रविगमे देवाः पदे तस्य न्यवीविशन्॥ १.१३ ॥

नरेन्द्राः पृथिवीचक्रे नामचिह्नैरलङ्कृताः।
जङ्गमास्तस्य वीरस्य जयस्तम्भा इवाभवन्॥ १.१४ ॥

शक्तिरप्रतिघा तस्य शात्रवैरपि तुष्टुवे।
यथावत् साधकस्येव यावदर्था सरस्वती॥ १.१५ ॥

वीरो रस इवोत्साहान्नहुषादभ्यजायत।
ययातिर्नाम येनैन्द्रमर्धासनमधिष्ठितम्॥ १.१६ ॥

विशालविपुलोत्तुङ्गे यद्बाहुशिखरान्तरे।
आसीद्वीरश्रिया सार्धं भूमिरर्धासने स्थिता॥ १.१७ ॥

निदेशं तस्य राजानो न शेकुरतिवर्तितुम्।
प्राप्तस्वपरनिर्वाहं प्रमाणमिव वादिनः॥ १.१८ ॥

तटाकमिव तापार्तास्तमिन्द्रमिव निर्जराः।
भावा इव रसं भव्याः पार्थिवाः पर्युपासत॥ १.१९ ॥

यदुर्नाम ततो जज्ञे यत्सन्ततिसमुद्भवैः।
समानगणनालेख्ये निस्समानैर्निषद्यते॥ १.२० ॥

देहीति वदतां प्रायः प्रसीदन् प्रत्युवाच सः।
ललितध्वनिभिर्लक्ष्मीलीलाकमलषट्पदैः॥ १.२१ ॥

स च वृत्तविहीनस्य न विद्यां बह्वमन्यत।
न हि शुद्धेति गृह्येत चतुर्थीचन्द्रचन्द्रिका॥ १.२२॥

अपुनः प्रार्थनीयस्य प्रार्थिताधिकदायिनः।
अर्थिनः प्रथमे तस्य चरमान् पर्यपूरयन्॥ १.२३॥

शराणां शात्रवाणां च सन्धानेन महौजसः।
तस्य निर्धूतलक्षेण द्विः क्वचिन्नाप्यभूयत॥ १.२४॥

युक्तदण्डममित्राणां कृतान्तं समवर्तिनम्।
दक्षिणं लोकपालं तममन्यन्त दिवौकसः॥ १.२५॥

यशः प्रसूनसुरभिः यदुसन्तानपादपः।
बभूव विबुधप्रीत्यै बहुशाखः क्षमातले॥ १.२६॥

वंशे समभवत् तस्य वसुदेवः क्षितीश्वरः।
जनकः प्राग्भवे योऽभूत् देवदानवयूथयोः॥ १.२७॥

आनकानाञ्च दिव्यानां दुन्दुभीनाञ्च निस्वनैः।
सह जातं यमाचख्युराख्ययाऽऽनकदुन्दुभिम्॥ १.२८॥

तेन निर्मलसत्त्वेन विनिवृत्तरजस्तमाः।
जगती शान्तमोहेव धर्मोच्छ्वासवती बभौ॥ १.२९॥

स विष्णुरिव लोकानां तपनस्तेजसामिव।
समुद्र इव रत्नानां सतामेकाश्रयोऽभवत्॥ १.३०॥

प्रख्यातविभवे पत्न्यौ तस्य पूर्वं प्रजापतेः।
रोहिणी देवकीरूपे मनुष्यत्वे बभूवतुः॥ १.३१॥

अक्षुद्रगतिशालिन्योः तयोरन्योन्यसक्तयोः।
ऐकरस्यमभूत् पत्या गङ्गायमुनयोरिव॥ १.३२॥

स ताभ्यामनुरूपाभ्यां समतुष्यत् समेयिवान्।
व्यक्तिहेतुरभूद्येन सपर्यङ्कस्य शार्ङ्गिणः॥ १.३३॥

www.prapatti.com

अलिप्सत न साम्राज्यं सोऽर्थकामपराङ्मुखः।
यदृच्छागतमैश्वर्यमानृण्यरुचिरन्वभूत्॥ १.३४ ॥

कयाचिदशरीरिण्या वाचा व्यवसितायतिः।
देवकीं वसुदेवञ्च कंसः कारामयोजयत्॥ १.३५ ॥

स कालातिबलः कंसः कालनेमिरनेहसा।
सर्व दैतेयसत्त्वानां समाहार इवोदितः॥ १.३६ ॥

एतस्मिन्नन्तरे देवी मेरुमध्यमुपेयुषः।
प्रजापतिमुखान् देवान् प्राह सागरमेखला॥ १.३७ ॥

विदितं भवतां देवाः ! विश्वरूपेण विष्णुना।
महीयान् धर्मशीलेषु भारो यत्तन्निवेशितः॥ १.३८ ॥

अधर्मनिघ्नैरधुना धर्मसेतुविभेदकैः।
असङ्ख्यैरद्भुतैस्तुङ्गैः क्रम्ये राक्षसपर्वतैः॥ १.३९ ॥

अत आलोचितजगद्धितैः सुरगणैः स्वयम्।
न पतामि न भिद्ये च यथाऽहं क्रियतां तथा॥ १.४० ॥

इति ते भूतधारिण्या निसृष्टार्था दिवौकसः।
अविदुस्तत्प्रियस्यैव तद्भारहरणं क्षमम्॥ १.४१ ॥

पुरस्कृत्य जगद्धात्रीं मनसोऽपि पुरस्सराः।
दुग्धोदधिशयं देवं दूरमेत्याभितुष्टुवुः॥ १.४२ ॥

त्रिवेदीमध्यदीप्ताय त्रिधाम्ने पञ्चहेतये।
वरदाय नमस्तुभ्यं बाह्यन्तर हविर्भुजे॥ १.४३ ॥

अनन्याधीनमहिमा स्वाधीनपरवैभवः।
दयाधीनविहारस्त्वं प्रणतान् परिपाहि नः॥ १.४४ ॥

स भवान् गुणरत्नौघैर्दीप्यमानो दयाम्बुधिः।
तनोति व्यूहविभवैः तरङ्गैरिव ताण्डवम्॥ १.४५ ॥

त्वदेकव्यञ्जितैरादौ त्वदन्येष्वनिदम्परैः।
निगमैरनिगम्यं त्वां कः परिच्छेत्तुमर्हति॥ १.४६॥

अमितस्य महिम्नस्ते प्रयातुं पारमिच्छताम्।
वितथा वेदपान्थानां यत्र सायङ्गृहा गतिः॥ १.४७॥

नम्यस्य नमतः क्षुद्रान् वरदस्य वरार्थिनः।
पुत्रैः पितृमतः क्रीडा कथं ते केन वर्ण्यते॥ १.४८॥

नटवद् भूमिकाभेदैर्नाथ दीव्यन् पृथग्विधैः।
पुंसामनन्यभावानां पुष्णासि रसमद्भुतम्॥ १.४९॥

ब्रह्मादिस्तम्बपर्यन्तविचित्राङ्कुरशालिनाम्।
सलिलं कर्मकन्दानां क्रीडैव तव केवलम्॥ १.५०॥

निराधारनिजस्थेम्नो निरुपाधिकशेषिणः।
निरपेक्षनियन्तुस्ते निस्समाभ्यधिका गुणाः॥ १.५१॥

अनाविलधियामन्तश्चिन्तामणिरिव स्फुरन्।
दिशस्यभिमतं सर्वमतिरस्कार्यदीधितिः॥ १.५२॥

संसारमरुकान्तारे परिश्रान्तस्य देहिनः।
त्वद्भक्त्यमृतवाहिन्यामादिष्टमवगाहनम्॥ १.५३॥

दुरितोदन्वदावर्ते घूर्णमानस्य दुःख्यतः।
समग्रगुणसम्पन्नः तारकस्त्वं प्लवो महान्॥ १.५४॥

अपरिच्छिद्यमानस्य देशकालादिभिस्तव।
निदर्शनं त्वमेवैकः त्वदन्यद्व्यतिरेकतः॥ १.५५॥

अकर्तुमखिलं कर्तुमन्यथाकर्तुमप्यलम्।
सङ्कल्पसचिवः काले शक्तिलेशः स तावकः॥ १.५६॥

यन्मूलमखिलं कार्यं यदमूलमधीमहे।
लक्ष्यं तदसि योगानां लक्ष्मीकौस्तुभलक्षणम्॥ १.५७॥

www.prapatti.com

त्रिवर्गमपवर्गं वा प्रतिलब्धुं प्रयस्यताम्।
प्रलयेष्वपि दीर्घायुः प्रतिभूस्त्वदनुग्रहः॥ १.५८ ॥

यदेकमक्षरं ब्रह्म सर्वाम्नायसमन्वितम्।
तारकं सर्वजन्तूनां तत् त्वं तव च वाचकम्॥ १.५९ ॥

त्वदालम्बितहस्तानां भवादुन्मज्जतां सताम्।
मज्जतः पापजातस्य नास्ति हस्तावलम्बनम्॥ १.६० ॥

अनन्यरक्षाव्रतिनं चातकव्रतचारिणः।
भवन्तमवलम्बन्ते निरालम्बनभावनम्॥ १.६१ ॥

अनिदम्पूर्वनिद्राणामनस्तमयभानुमान्।
आपादयसि पुंसां त्वमपुनस्स्वापजागरम्॥ १.६२ ॥

त्वदेकशरणानां त्वं शरणागतजीवनः।
विपदं नः क्षिप क्षिप्रं तमिस्रामिव भास्करः॥ १.६३ ॥

सति सूर्ये समुद्यन्तः प्रतिसूर्या इवासुराः।
जगद्बाधाय जायन्ते जहि तान् स्वेन तेजसा॥ १.६४ ॥

स दैत्यहत्यामिच्छद्भिः सुरैरेवमभिष्टुतः।
अनन्यदृश्यः सहसा दयया दर्शनं ददौ॥ १.६५ ॥

ततस्तं ददृशुर्देवाः शेषपर्यङ्कमास्थितम्।
अधिरूढशरन्मेघमन्यादृशमिवाम्बुदम्॥ १.६६ ॥

पत्न्या सह निषेदुष्या पद्मलक्षणलक्ष्यया।
स्वेच्छयैव शरीरिण्या सूचितैश्वर्यसम्पदम्॥ १.६७ ॥

सुकुमार सुखस्पर्श सुगन्धिभिरलङ्कृतम्।
स्वविग्रह गुणाराम प्रसूनैरिव भूषणैः॥ १.६८ ॥

आरञ्जित जगन्नेत्रैरन्योन्य परिकर्मितैः।
अङ्गैरमितसौन्दर्यैरनुकल्पितभूषणम्॥ १.६९ ॥

www.prapatti.com

उत्तेजितजयोत्साहमायुधैरनघोद्यमैः।
शौर्यविक्रमशक्त्याद्यैः सहजैः स्वगुणैरिव॥ १.७० ॥

स्वकान्तिजलधेरन्तस्सिद्धसंहननं स्वतः।
महिम्ना जातवैचित्र्यं महानीलमिवोदितम्॥ १.७१ ॥

श्रुतिरूपेण वाहेन शेषकङ्कणशोभिना।
स्वाङ्घ्रिसौरभदिग्धेन दत्तसङ्ग्रामदोहलम्॥ १.७२ ॥

स्ववेत्रस्पन्द निःस्पन्दनेतव्येन निवेदितम्।
भक्तिनम्रेण सेनान्या प्रतिशृण्वन्तमिङ्गितैः॥ १.७३ ॥

अनपायं तमादित्यमक्षयं तारकाधिपम्।
अपारममृताम्भोधिममन्यन्त दिवौकसः॥ १.७४ ॥

अभयोदारहस्ताग्रमनघस्वागतस्मितम्।
अवेक्ष्य विबुधा देवमलभन्त दृशोः फलम्॥ १.७५ ॥

तस्मै विज्ञापयामासुः विदितार्थाय नाकिनः।
निहताशेषदैत्याय निदानं स्वागतेः पुनः॥ १.७६ ॥

त इमे क्षत्रिया भूत्वा क्षोभयन्ति क्षमामिमाम्।
तव तेजसि यैर्नाथ दनुजैश्शलभायितम्॥ १.७७ ॥

चतुर्णां पुरुषार्थानां प्रसवो यत्समाश्रयात्।
हव्यकव्यप्रसूरेषा दीर्यते दैत्यभारतः॥ १.७८ ॥

जाता निखिलवेदानामुत्तमाङ्गोपधानतः।
त्वत्पादकमलादेषा त्वदेकाधीनधारणा॥ १.७९ ॥

यति न त्वरते नाथ ! भारव्यपनये भवान्।
प्लावयिष्यन्त्युदन्वन्तः पृथिवीं पृथुवीचयः॥ १.८० ॥

करुणाधीनचित्तेन कर्णधारवती त्वया।
माऽवसीदतु पृथ्वीयं महती नौरिवाम्भसि॥ १.८१ ॥

www.prapatti.com

रशनारत्नरूपेण पयोधिरशना त्वया।
प्रशान्त दनुजक्लेशा परिष्करणमर्हति॥ १.८२॥

कंसप्रभृतिभिः सेयं शल्यैरिव समुद्धृतैः।
चिरं भवतु ते पृथ्वी शेषमूर्तेः शिखण्डकः॥ १.८३॥

प्रबोध सुभगैः स्मेरैः प्रसन्नैः शीतलैश्च नः।
कटाक्षैः प्लावय क्षिप्रं कृपैकोदन्वदूर्मिभिः॥ १.८४॥

त्वयि न्यस्तभराणां नः त्वमेतां क्षन्तुमर्हसि।
विदिताशेषवेद्यस्य विज्ञापनविडम्बनाम्॥ १.८५॥

इत्थं वदति देवानां समाजे वेधसा सह।
ववन्दे पृथिवी देवं विनतत्राण दीक्षितम्॥ १.८६॥

तनुमध्या विशालाक्षि तन्वी पीनपयोधरा।
मायेव महती तस्य वनितारत्नरूपिणी॥ १.८७॥

आबद्धमण्डलैर्भृङ्गैरलकामोदमोहितैः।
अयत्नलब्धां बिभ्राणा मायूरच्छत्रसम्पदम्॥ १.८८॥

प्रियसन्दर्शनानन्दजनितैरश्रुबिन्दुभिः।
न्यस्तमौक्तिकनैपथ्यैः परिष्कृतपयोधरा॥ १.८९॥

प्रस्फुरन्तं प्रियस्येव परिरम्भाभिलाषिणम्।
दक्षिणादितरं बाहुं दक्षिणा बह्वमन्यत॥ १.९०॥

विपदञ्च जगादैषा विपञ्चीमधुरस्वना।
विलक्षस्मितसम्भिन्नमौक्तिकाधरविद्रुमा॥ १.९१॥

अथ तान् भव्यया वाचा भगवान् प्रत्यभाषत।
प्रतिश्रुत्प्राप्तनिर्ह्राद पाञ्चजन्याभिनन्द्यया॥ १.९२॥

माभैषुरसुरानीकात् भवन्तो मदुपाश्रयाः।
मदाज्ञामनवज्ञातुः परिभूत्या न भूयते॥ १.९३॥

अवतार्य भुवो भारमवतारो ममामराः।
अनादिनिधनं धर्ममक्षतं स्थापयिष्यति॥ १.९४॥

यावदिष्टभुजो यावदधिकारमवस्थिताः।
परिपालयत स्वानि पदानि विगतापदः॥ १.९५॥

दमनाद्दनुजेन्द्राणां द्रक्ष्यथ त्रिदशाधिपाः।
भूयोऽपि लघुतां प्राप्तां भुवमुल्लाघितामिव॥ १.९६॥

दैतेयमृगसङ्घाते मृगयारसभागिभिः।
भवद्भिरपि मेदिन्यां भवितव्यं नराधिपैः॥ १.९७॥

इतिताननघादेशः समादिश्य जनार्दनः।
अवधीरितदुग्धाब्धिः मथुरायां मनो दधे॥ १.९८॥

आश्वास्य वागमृतवृष्टिभिरादितेयान्
दैतेयभारनमितां पृथिवीं च देवीम्।
प्रादुर्बुभूषुरनघो वसुदेवपत्न्यां
पद्मापतिः प्रणिदधे समयं दयायाः॥ १.९९॥

साधूनां स्वपदसरोज षट्पदानां
धर्मस्य स्थितिमनघां विधातुकामः।
यद्गर्भे जगदखिलं स एव गर्भो
देवक्याः समजनि देवदेववन्द्यः॥ १.१००॥

॥ इति कवितार्किकसिंहस्य सर्वतन्त्रस्वतन्त्रस्य
श्रीमद्वेङ्कटनाथस्य वेदान्ताचार्यस्य
कृतिषु यादवाभ्युदये माहाकाव्ये
प्रथमः सर्गः॥

www.prapatti.com